

Poezja polska czasu wojny i okupacji – analiza tekstów

- *Bagnet na broń* Władysław Broniewski
- *Żołnierz polski* Władysław Broniewski
- *Ballady i romanse* Władysław Broniewski
- *Słońce września* Władysław Broniewski
- *Alarm* Antoni Słonimski
- *Pieśń o żołnierzach z Westerplatte* Konstanty Ildefons Gałczyński

Wiersz Władysława Broniewskiego *Bagnet na broń* ukazał się na kilka miesięcy przed wybuchem II wojny światowej. Został opublikowany 9 kwietnia 1939 roku. Utwór jest często określany jako poetycki rozkaz mobilizacyjny. Autor ujawnił swój wizjonerski talent. Pisząc tekst był pewien, że przesłanie będzie aktualne, ponieważ był dobrym obserwatorem. Podmiot lityczny ujawnia w wierszu wszystkie obawy, jakie narastały w nim od dawna, lęk przed utratą domu. Rolą wiersza była także mobilizacja do podjęcia walki z wrogiem. Podmiot liryczny powierzył tę funkcję kolegom po piórze i określił tym samym nowe miejsce i rolę poety i poezji. Liryka miała pełnić rolę „strzeleckiego rowu”. Należało tworzyć utwory zaprzeczające do walki, zapomnieć o wszelkich nieporozumieniach i konfliktach. Podmiot liryczny nie gloryfikuje przeszłości Polski, stara się połączyć wszystkich rodaków w walce o wolną ojczyznę. Dożywotnią wolę walki ma wyrazić wspomnienie napoleońskiego generała Cambonne'a, który podczas bitwy pod Waterloo nie przyjął propozycji poddania się.

Utwór należy do liryki apelu i ma charakter inwokacyjny (podmiot zwraca się bezpośrednio do czytelnika oraz do poety).

wyrażenia militarne

- bagnet na broń
- grom
- kolby
- krew
- kula w łeb
- okrzyk i rozkaz

czasowniki ekspresywne zwiastujące niebezpieczeństwo, nadchodzącą walkę

- podpalić dom
- rzucają grom
- runą żelaznym wojskiem
- załomocą kolbami w drzwi
- stań u drzwi nocą
- wysączymy ją (krew)

Pytania i ćwiczenia

1. Do kogo wiersz *Bagnet na broń* Władysława Broniewskiego jest adresowany?
2. Jaką postawę zajmuje poeta wobec groźby hitlerowskiego najazdu na Polskę?
3. Jaki wpływ na wymowę ideową utworu ma rytm?

Wiersz *Pieśń o żołnierzach z Westerplatte* Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego powstał według relacji Kiry Gałczyńskiej, córki poety, 16 września 1939 roku. Taka data figurowała na rękopisie dostarczonym do domu żony i córki Gałczyńskiego ze stalagu niemieckiego (obozu jenieckiego dla szeregowców), gdzie poeta przebywał po udziale w kampanii wrześniowej.

W tytule zawarta jest informacja o gatunku utworu – jest to pieśń, czyli najstarszy i najbardziej powszechny gatunek liryki. Utwór Gałczyńskiego wyrasta z tradycji. Zaczyna się jak opowiadanie o czynach wielkich bohaterów. Dwa zdania ujęte w nawias budują kontrast między piękną i arkadyjską naturą a złowrogą historią. Treść wiersza to już legenda, zdania w nawiasach opowiadający dodaje od siebie, jako dowód swej pamięci o tamtym czasie. Język relacji jest bardzo prosty – trudno doszukać się kunsztownych porównań czy metafor. Dzięki długim, obejmującym całe strofy zdaniom, opowieść płynie wolno. Pierwszy wers stanowią słowa „Kiedy się wypełniły dni...”. To stwierdzenie niezwykle. Dni obrony nie minęły tylko „wypełniły się” - zastosowana jest stylizacja biblijna. Jej fabuła jest zaledwie naszkicowana w pierwszej zwrotce i mówi o tym, że obrońcy Westerplatte polegli. Poeta odwołuje się do motywu wędrówki duszy do raju. Dalsza część tekstu to wizja, marsz do nieba i śpiew bohaterów, w który czasami wplatają się słowa podmiotu lirycznego. Tak jak dawni pieśniarze śławi on czyn żołnierzy. W utworze występuje zbiorowy podmiot liryczny – żołnierze. Podmiot liryczny opowiadając o obrońcach Westerplatte, sięga do dawnej rycerskiej i patriotycznej, o romantycznym rodowodzie, mitologii. Wielokrotnie podkreśla, że miejsce poległych patriotów jest w niebie: na „niebiańskich polanach”, „wśród chmur”, „na rajskich wrzosowiskach”. Ofiara życia zostaje uświęcona, nagrodzona, zyskuje sankcję boską. Święta ofiara, gotowość poświęcenia życia, trwanie do końca na posterunku, do ostatniej kropli krwi i ostatniego żołnierza składają się na rycerski i romantyczny etos patrioty. Według tych zasad są oceniani i postępują obrońcy Westerplatte. Zwrot „prosto do nieba czwórkami szli” sugeruje, wbrew prawdzie historycznej, że zginęli wszyscy obrońcy. Śpiew ujawnia także ich inne cnoty żołnierskie. Lekceważą cierpienia: „Ach, to nic, że tak bolały rany, bo jakże słodko teraz iść”. Zwrot „staliśmy tak jak mur, gwizdząc na szwabską armatę” mówi o odwadze, lekceważeniu wroga. Język jest potoczny we fragmentach – może dlatego, że to mówią prości żołnierze.

Ostatnia strofa, zamykająca pieśń, mówi o moralnym znaczeniu legendy, która podtrzyma na duchu, nie pozwoli zwątpić w przyszłość narodu, z którego wywodzą się tacy bohaterowie.

Konstanty Ildefons Gałczyński, tworząc *Pieśń o żołnierzach z Westerplatte* wpisał się w romantyczny model poezji tyrtejskiej, która przechowuje pamięć o wielkich czynach i przez to zachęca do walki.

Pytania i ćwiczenia

1. Zaznacz fragmenty utworu, które nawiązują do „legandy o śpiących rycerzach”. O czym ona mówi?
2. Wytlumacz, dlaczego żołnierze Henryka Sucharskiego (dowódcy obrony Westerplatte) przeszli do legendy
3. Kto jest osobą mówiącą w utworze? Znajdź w tekście określenia i za ich pomocą scharakteryzuj podmiot liryczny.